

Isaszegi János ny. mk. vezérőrnagy:

VÁLSÁGÖVEZETEK KONFLIKTUSAI ÉS HÁBORÚI – 2015/2016 (1.)¹

Összegző visszatekintés 2015-re, elemző előrettekintés 2016-ra
és az azt követő időszakra

ÖSSZEFOGLALÓ: A 2015-ös év eseményei sem a béke és a nyugodt fejlődés irányába vitték a világot: folytatódó harcok egyre több szereplővel Afganisztánban, Irakban, Szíriában, Jemenben, nem szűnő ellenségeskedés a Közel-Keleten, Észak- és Közép-Afrikában, valamint a szláv testvérháborús Kelet-Ukrajnában, terrorcselekmények szerte a nagyvilágban, vallási, etnikai, törzsi és élettérháborúk, tömeges ellenőrizetlen népvándorlás és kezeletlen terror-migráció – mindez környezeti katasztrófákkal tetézve. Milyen következtetéseket vonhatunk le a 2015-ös év eseményeiből, és mit várhatunk 2016-tól (és az azt követő időszakban) a konfliktusok és a válságok sikeres(ebb) kezelése terén? – e kérdésekre keresi a választ áttekintő elemzésében a szerző.

KULCSSZAVAK: Afgán Nemzeti Biztonsági Erők, Talibán, al-Kaida, Iszlám Állam dzsihadista szervezet, pesmerga, IKBK, Hezbollah, klímamenekültek, migránsok, afrikai terrorszervezetek, hibrid hadviselés, NATO, CJTF-OIR, terrorizmus, különleges rendeltetésű ezred

BEVEZETŐ

2015-ben a globális, illetve a regionális biztonságot leginkább befolyásoló fenyegető események között tartottuk számon:

- a Közel-Kelet szinte minden országában zajlott véres cselekményeket, több országban pedig a huzamosabb ideje tartó háborúkat, különösen az ellentmondásosan alakult arab tavasz Európára is veszélyt hozó következményeivel, a tömeges menekültválsággal, a nagyhatalmi érdekek szembekerülése miatt még inkább elhúzódó válságkezeléssel;
- a regionális hatalmi vetélkedésből mára már véres háborúvá alakult viszályt az arab Szaúd-Arábia és a perzsa Irán között (persze a vér nem a viaskodó két nagy ország területén folyik, hanem a Közel-Kelet más államaiban, így Irakban, Szíriában, Libanonban vagy Jemenben);
- Ázsia országaiban a továbbra sem megnyugtatóan rendeződő afganisztáni biztonsági helyzetet, a szomszédos Pakisztánban zajló belháborút, a dél-kínai-tengeri konfliktus kiújulását, a kísérletli hidrogénbomba-robbantással kirukkoló Észak-Koreát;

¹ Az írás második, folyóiratunk 2016/3. számában megjelenő része egyebek mellett a menekültválság, a terrormigráció, a távol-keleti konfliktusok, a terrorizmus, a klímaváltozásból adódó kihívások, a nemzetközi biztonsági szervezetek értékelései kérdésköröket elemzi – a szerk.

- a Kelet-Ukrajnában nem szünetelő ukrán–orosz fegyveres konfliktus folytatását (2015. november 5. óta már „ukránosított” külföldi zsoldosokkal);²
- az afrikai terror- és egyéb szélsőséges szervezetek nem szűnő gyilkos akcióit, közöttük Nigériában a Boko Haram,³ Szomáliában az al-Sabab,⁴ Ugandában a Lord’s Resistance Army,⁵ Északnyugat-Afrikában az AQIM (al-Qaeda in Maghreb⁶) terroristáival, akik közül többen 2015-ben hűségesküt tettek az Iszlám Állam nevű dzsihadista terror-szervezet vezetőjének, Abu Bakr al-Bagdadinak, a Kalifának;
- Afrika esetében azt a folyamatot is ki kell emelni a fokozódó kockázatok és kihívások vizsgálatakor, hogy a kontinens (melynek 90%-a 1900-ban még gyarmat volt, s ahol ma is mindössze 6% a megművelt földterület aránya, miközben a Föld vízenergia-készletének 25%-a a kontinensen található) lakossága a jelenlegi mintegy egymilliárdról rohamos tempóban halad a másfél milliárd felé, labilis kormányzatokkal, jelentős korrupcióval, magas munkanélküliségi mutatókkal, éhezõ százmilliókkal – a felsorolt okok is magyarázzák az afrikai demográfiai és környezeti (klíma-) menekültek rémisztõen hangzó, akár 120 millió fõt jelentõ számát;
- a szervezeten és félelmetesen indult, a hideg tél ellenére is változatlan létszámokkal zajlott, ellenõrizhetetlen tömeges menekült- és migránshullámot, mely tudhatóan Európa és az Európai Unió gyengeségére, döntésképtelenségére építve fenyegeti a régió és egész Európa biztonságát is, miközben a menekültválságból tudvalevõleg hasznot húz – különbözõ mértékben és szinten – a gazdasági vetélytársát süllyedni látó Amerikai Egyesült Államok, továbbá az Európai Unióba igyekvõ és a zsarolástól sem visszariadó Törökország, valamint a szíriai hadmûveleteket erejének demonstrálására felhasználó Oroszország, s persze a távolból a gazdasági térférrésre játszó, alkalmas pillanatokot keresõ Kína is;
- a Magyarország déli szomszédságában lévõ, sok bizonytalansággal élõ hárometnikumú Bosznia-Hercegovina, az Európai Unió által patronált, de ennek ellenére súlyos belsõ kérdésekkel küszködõ Koszovó s az egész Nyugat-Balkánt keményen érintõ menekültválság kihívásait, a Balkánon egyre nyíltabban jelentkező Iszlám Állam – Magyarország számára is nyugtalanító helyzetet eredményezõ – toborzóakcióit; ezért nem véletlen, hogy – 1989 óta gyakorlatilag elõször – újra elõtérbe került, s 2015-tõl prioritásként szerepel a Magyar Honvédség számára az országvédelemmel összefüggõ feladatokra történõ felkészülés, gyakorlás hazai és szövetségi keretekben (a Magyar Honvédség katonái több mint 70 ilyen gyakorlaton vettek részt).

A világ számos pontján zajlottak 2015-ben is háborúk, erõszakos cselekmények, terrorakciók, amelyekkel jelen tanulmány – terjedelmi korlátok, valamint a Magyarországra történõ csekélyebb kihatásuk okán – részletesen nem foglalkozik. Csak említés szintjén néhány a „távolabbi” konfliktusokból:

² 2015. november 5-én hirdette ki P. Porosenko ukrán elnök azt a törvényt, amely szerint 2015. december 1-jétõl külföldiek is szolgálhatnak az ukrán hadseregben és a különbözõ milíciákban.

³ A Nyugati tanítás elutasítása nevű szervezet.

⁴ Az Ifjak elnevezésű iszlamista szervezet, amely ellen sem az Amerikai Egyesült Államok, sem pedig az ENSZ nem tudott eredményt elérni.

⁵ Az Úr Ellenállási Hadserege, melynek vezetője Joseph Kony (volt ugandai katona, ezredesi rendfokozattal) „önkikiáltott” vallási vezető, a Bibliára hivatkozó tömeggyilkos és gyerekhadserg fenntartója.

⁶ Az al-Kaida szervezetnek a Magreb régióban tevékenykedõ szárnya.

- a volt Szovjetunió közép-ázsiai tagországai között zajló vízháború (pl. Kirgizisztán és Üzbegisztán között);
- a Szudán és a függetlenségét 2011-ben elérő Dél-Szudán területét érintő, a médiában legtöbbször a harmadik szudáni polgárháborúnak nevezett konfliktus;
- a kolumbiai gerillaháború, amely gyakorlatilag több mint fél évszázada zajlik egy radikális baloldali gerillamozgalom és a kormányerők között, eddig több mint 200 ezer ember halálát okozva, de idekívánkozik a szaúd-arábiai monarchia vezetésének 2015-ben meghozott egyik döntése, amellyel az Irakban és Afganisztánban elhíresült amerikai Blackwater céget bírta meg harcedzett kolumbiai katonák zsoldosszolgálatra való toborzására országába;
- a Fülöp-szigeteken egy iszlamista lázadómozgalom és a kormányerők között több mint 45 éve zajló fegyveres harc, melyben közel 150 ezer ember vesztette életét.

2016-ban a fentiekben részletezett, Európát közelről és súlyosan érintő háborús gócok közül, a véres konfliktusokkal terhelt régiókból jószerivel nem várható egynek sem a megnyugvása. A sokat emlegetett genfi, bécsi, washingtoni, londoni, esetleg rijádi vagy minszki megállapodásoktól függetlenül a háborúkban és a konfliktusokban érintett felek érdekei oly messze esnek egymástól, ami kizárja egy rövid távon nyélbe üthető és tartósan fennmaradó békés állapot bekövetkeztét. Ez igaz a Közel-Keletre, ahol Izrael gondjai a késes merénylőktől kezdve a Hezbollah erősödő szíriai jelenlétén át az egyre több ország (plusz a Vatikán és az ENSZ Közgyűlése) által elismert önálló Palesztina kérdésével bezárólag vélhetően 2016-ban sem csökkennek. Ugyan létrejött a nemzetközi megállapodás a nagyhatalmak és Irán között, de ez mégsem megnyugtató a zsidó állam létére nézve.

S ez igaz Ukrajnára is, ahol a megélhetési gondok mellett az ukrán kormánynak az a döntése is fokozta a társadalmi elégedetlenséget, amely szerint az IMF-től felvett, az ország jövőjére is jelentős terhet rakó hitelből hadfelszerelést vásárol a kormány az Amerikai Egyesült Államoktól. Afrika gondjai a klímaváltozásból, a fokozódó szárazodásból is adódóan várhatóan tovább súlyosbodnak, s nem látható igazán a nagyhatalmak bárminemű tényleges beavatkozási szándéka a konfliktusok okainak a megszüntetésére. Csak tüneti válságkezelés folyik, mint például az EU által elindított EUNAVFOR MED Sophia nevű földközi-tengeri katonai művelet révén a szerencsétlen migránsok tengeri blokkolására, az élhetőbb afrikai életük elősegítése helyett.

Fókuszban marad a MENA⁷-társág is, így például Líbia, ahol 2015-ben még két kormány, két parlament vitázott a hatalomról, s az Iszlám Állam katonái okán gyakorlatilag három fegyveres erő csapott össze a tengerpart és más, olajban gazdag területek feletti ellenőrzés és birtoklás céljából. Megjelent ugyan 2016. január 19-én egy közlemény a Tuniszban(!) székelő kilencfős líbiai elnöki testülettől az egységkormány megalakulásáról, de ennek részleteit a szemben álló líbiai felek is vitatják, hát még a dzsihadista szervezet. Talán nem véletlen, hogy egyre többször hallani a nagyhatalmak következő háborús beavatkozásáról, rendteremtő tevékenységéről, éppen Líbia kapcsán. A gond csak az, hogy már jelenleg is egy sor évtizedes múlttal bíró befejezetlen misszió terheli a nemzetközi közösséget, s nem látni tisztán, kinek van újabb háborús front megnyitására – nyeresí eséllyel – elegendő erőforrása.

⁷ Middle East and North Africa – Közel-Kelet és Észak-Afrika.

Folytatódni látszanak a nagyhatalmak közötti hidegháborús viszályok, valamint a proxy (újabbban kliens-) háborúk,⁸ s ez igaz Szíriára, Irakra, Jemenre is.

E vissza- és előrettekintő összefoglaló után vizsgáljuk meg egy-egy kiemelt térség, válságország, -terület biztonságpolitikai helyzetét, a válságok és/vagy háborúk sorát.

AFGANISZTÁN

Túl vagyunk az ENSZ-mandátumú, NATO vezetésű ISAF⁹-erők Afganisztánból történt távozásának egy – sok-sok remélt és nem várt eseményben egyaránt gazdag – évén. A 2014. december 31. utáni időszak alatt megmérettetett az ANSF¹⁰ (legújabb megnevezése ANDSF¹¹) is, az Afganisztán nemzeti szuverenitásáért s az afgán központi, tartományi és helyi kormányzatok működésének biztonságáért felelős nemzeti erő, valamint az afgán önállóság kérdése is. Nagy volt a tétje az elmúlt év afganisztáni történéseinek, s nemcsak Afganisztán, hanem a térség, a régió viszonylatában, valamint globális értelemben is. Mit hozott a 2015-ös év az afgánok életében, mire és kikre számíthatnak 2016-ban, s mit remélhetnek a következő években?

Megtörtént, ahogy várni is lehetett 2014 utolsó negyedében: a hivatalba lépett új afgán elnök, Asraf Gáni majdnem az utolsó pillanatban aláírta a Kétoldalú biztonsági megállapodást (Bilateral Security Agreement – BSA) az Amerikai Egyesült Államokkal.

Az ENSZ-mandátumú és NATO vezetésű ISAF-erők 2014. december 31-én befejezték afganisztáni missziójukat, majd 2015. január 1-jén – igaz, más rendeltetéssel – kezdetét vette egy másik, a Resolute Support¹² nevet viselő NATO-misszó. Ennek az is feltétele volt – a már az előzőekben említett amerikai–afgán megállapodás aláírásán túlmenően –, hogy megtörténjen a NATO-erők afganisztáni jogállását szabályozó megállapodás, azaz a NATO SOFA¹³ aláírása az új afgán hivatalos vezetéssel. Mint ismert, a BSA aláírása után sor került a NATO és Afganisztán közötti biztonsági megállapodás aláírására is.

Omár molla 2013-ban (bár sokáig eltitkolt), majd az őt váltó Manszúr molla 2015-ben bekövetkezett halála belső rivalizálást indított el a Talibán vezető köreiben, aktivizálódtak a korábban háttérbe szorított törzsek vezetői. Mint ismert, Manszúr molla halálát nem az amerikai vezetésű nemzetközi koalíció vagy a NATO erői okozták, hanem éppen a Talibán egyik vezetői megbeszélésén – valamely belső hatalmi riválissal kiobbant, elfajult vita során – érte utol a végzet a Talibánt csak rövid ideig vezető Manszúr mollát.

Az al-Kaidánál sem jobb a helyzet: az Oszama bin Laden halála utáni vezető, Ajman al-Zavahiri 2015-ben sem tudta összefogni a „Bázist” (az al-Kaida jelentése), nem voltak látványos akcióik, de még fenyegetéseik sem. Az elmúlt időszakban nem volt látható és tudható a vezetés akaratának érvényesítése, sőt a szervezet egyre inkább marginalizálódik, míg a Talibán által korábban majdhogynem lenézett Iszlám Állam nevű terrorszervezet már

⁸ Proxy háborúknak nevezik azokat a háborúkat, amelyek esetében nyilvánvaló, hogy nem a megnevezett szemben álló felek harcáról van szó, hanem a mögöttük nyíltan vagy burkoltan megbúvó két vagy több (nagy-) hatalom helyett vívják ők a háborút. Ilyen proxy háború zajlott Észak- és Dél-Vietnam között, miközben az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió részéről folyamatosak voltak az élőerős és hadfelszerelési nyílt támogatások.

⁹ International Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő.

¹⁰ Afghan National Security Forces – Afgán Nemzeti Biztonsági Erők.

¹¹ Afghan National Defense and Security Forces – Afgán Nemzeti Védelmi és Biztonsági Erők.

¹² Resolute Support – Eltökélt támogatás.

¹³ Status of Forces Agreement – Az erők jogállásáról szóló megállapodás (melyet a NATO vezetése köt meg a befogadó ország vezetőivel).

egyre gyakrabban hallatja hangját, láttatja magát Afganisztánban is, főleg annak keleti részén. Nem véletlen, hogy az afgán kormány tárgyalásokba kezdett a Talibánnal, az „ellenségem ellensége – pillanatnyilag – a szövetségese” elv alapján.

A NATO-vezetésű ISAF-erők 2014. december 31-én befejeződött kivonulásának legfontosabb feltétele az volt, hogy a nemzetközi közösség sikeresen át tudja adni a biztonság fenntartásának feladatát az afgán biztonsági erőknek. 2014 decemberében ez a folyamat kényszerűségből a végéhez ért, hiszen az újabb és 2017 végéig mandátummal rendelkező NATO-misszió (NRS¹⁴) több mint egy éve már nem egy komplex hadművelet megvívására képes létszámmal és felszereléssel folytatja a tevékenységét Afganisztánban. Az ENSZ-mandátumú, NATO-vezetésű misszió fő feladata az afgán katonák és rendfenntartó erők tagjainak megfelelő színvonalú kiképzése és továbbképzése.

Nem lehet kérdéses persze, hogy az Amerikai Egyesült Államok – az afgán vezetéssel 2014 végén megkötött biztonsági megállapodás alapján – továbbra is végez Afganisztánban terrorelhárító műveleteket (a US Special Forces & CIA által végzett, ún. Capture or Kill Ops¹⁵ műveleteket), de információk szerint az amerikai vezetés nem írt alá és nem tett olyan ígéretet, hogy besegít, ha Afganisztánt Pakisztánból vagy máshonnan támadás érné.

Joe Dunford tábornok (2013-ban még az ISAF főparancsnoka volt, 2015. október 1. óta pedig az amerikai haderő 1. számú vezetője, a CJCS¹⁶) igyekszik a maximálisan engedélyezett „megfelelő erőt és képességet” Afganisztánban tartani, a mára már az országban határozottan jelen lévő és akciózó Iszlám Állam dzsihadista szervezet és a vele együttműködők elleni háborúk okán is. Fontos pillanat volt az amerikai katonai kontingens számára Barack Obama elnök 2015. decemberi bejelentése arról, hogy az amerikai katonák Afganisztánban is tűzparancsot kaptak az Iszlám Állam ott megjelenő harcosainak és támogatóinak (!) a likvidálására.

Minden ország, így Afganisztán vonatkozásában is rendkívül fontos figyelembe venni a biztonságpolitikai helyzet értékelésekor, hogy a szomszédoknál bekövetkező események lényegesen befolyásolhatják az adott országban történeteket.

Afganisztán esetében (a perzsa Iránban zajló események mellett) meghatározóak a *pakisztáni* események, ahol 2015-ben:

- rendszeresen folytatódtak a támadások az afgán–pakisztáni határ közelében fekvő félautonóm törzsi területről (FATA¹⁷) az afgán kormány, az afgán biztonsági erők és az NRS¹⁴ tagjai ellen;
- az iszlám jog, a saría bevezetéséért küzdő pakisztáni tálibok, a Tehrik-e Taliban csoport az elmúlt évben a központi kormányzat megdöntéséért is harcolt (igaz, a csoport vezetéséért dúló belső harcokban több frakcióra szakadva), valamint annak érdekében, hogy elérje egy keményvonalas iszlám alapokon álló állam létrehozását;
- terrortámadás történt Csárszaddában, Pesavartól 50 kilométerre: terroristák, iszlamista szélsőségesek hatoltak be a Bacsá Hán Egyetemre, robbantásokba kezdtek, majd sorra járva a tantermeket diákokat és tanárokat öltek meg; tűzharc alakult ki a terroristák és az egyetemi campus biztonsági őrrei között, majd a szélsőségesek a pakisztáni hadsereg megérkezésig folytatták az öldöklést, s tűzharcba keveredtek az érkező

¹⁴ NATO Resolute Support Mission.

¹⁵ Az amerikai különleges erők a CIA-val közösen tevékenykedve végzik a terroristák felkutatását, azok elfogását vagy likvidálását célzó műveleteiket.

¹⁶ Chairman of Joint Chiefs of Staff – Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke.

¹⁷ Federally Administered Tribal Areas – szövetségi igazgatás alatt álló törzsi területek.

biztonsági erőkkel is; a pakisztáni hadsereg mesterlövészeivel és helikoptereivel megerősített rendőri szabadító akció során négy terroristával sikerült végezni, de a szélsőségesek akciójának így is 21 halottja lett, míg a sebesültek száma meghaladta az ötvenet (megjegyzés: ez a támadás mindenkit Pakisztán 1947 óta írott történetének legvéresebb terrortámadására emlékeztet, amikor is a pesavari katonai iskolában 134 diákot lőttek agyon tálib fegyveresek);

- a pakisztáni tálibok mintegy példaként szolgáltak az afgán tálibok számára, akik a 2014. tavaszi afgán elnökválasztást, majd az őszi elnöki beiktatást és az ISAF-erők 2014. december 31-i kivonulását követően mielőbb szeretnének hasonló tárgyalási pozíciókat elérni, mint pakisztáni társaik.

IRÁN

Milyen változásokat hozott 2015-ben Irán és a nagyvilág számára a 2014-ben hivatalba lépett új, mérsékelt iráni vezetés tevékenysége? Milyen kettős szerepet tölt be Irán az Iszlám Állam elleni iraki és szíriai akciói során? És mit hozhat Iránnak és a válságokkal terhelt világnak a perzsa állam nukleáris ügyében született genfi nagyhatalmi megállapodás 2016. januári életbe lépése? Mely tendenciák erősödhetnek?

Az 545 ezer fős aktív és 650 ezer fős tartalékos katonaállománnyal, 1030 harci repülőgéppel, közel 2000 harckocsival is rendelkező perzsa Irán ellen az Amerikai Egyesült Államok és Izrael részéről 2012–2013-ban kilátásba helyezett légcsapás-sorozat, majd szárazföldi háború vélhetően csak az adott hadiiparnak és a hadifelszereléssel kereskedő cégeknek állt volna érdekében. A biztonságpolitikai szakértők többségét 2015-ben is az a kérdés foglalkoztatta, vajon mi lehet egy Irán elleni támadás tényleges célja: a térség nyersanyagforrásainak megszerzése, esetleg Irán nagyhatalmi szerepének a lenyomása, például Szaúd-Arábia javára?

Mik lehetnek a következményei egy Irán elleni támadásnak: behatárolt és kezelhető konfliktus, avagy világháborús eszkaláció? Mik lehetnek a válaszlépések: a napi 24 tankerhajó, mintegy 17,5 millió hordó olaj átengedését biztosító Hormuzi-szoros lezárása? A 2015-ös év is ilyen kérdések elemzésével – az Iszlám Állam dzsihadista terrorszervezettel kapcsolatos szíriai és iraki események eszkalálódása mentén szerencsére kicsit háttérbe szorulva – telt el, de egy Irán elleni háború indításának a lehetőségét több ok miatt sem lehet véglegesen elvetni.

Mint ismert, 2013 júniusában lépett színre az új iráni elnök, Rohani. Az ENSZ Közgyűlésén New Yorkban elhangzott beszédében már szó sem volt az előző iráni elnök részéről hangoztatott fenyegetésekről, az ismert agresszív retorika alkalmazásáról. Ennek a stílusnak, gondolkodásnak és az azokat alátámasztó cselekedeteknek a folytatását láthattuk 2015-ben. A még 2013. november 24-én Genfben Irán és az ENSZ BT öt állandó tagja, valamint Németország által az iráni nukleáris ügy közös rendezéséről, az iráni nukleáris program bizonyos fejezeteinek befagyasztásáról – pl. az urándúsítás leállításáról egy adott időszakra – megkötött megállapodás előrevitte a regionális stabilitás ügyét 2015-ben is.

Irán és a nagyhatalmak között az egyik komoly konfliktushelyszín 2015-ben is a Hormuzi-szoros térsége volt: az Irán és Omán közötti Hormuzi-szoroson keresztül szállítják át a világ kitermelt kőolajának az egyharmadát. Nem volt véletlen, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan 2015-ben is folytatódtak a flottademonstrációk a térségben. Az Amerikai Egyesült Államok vezetésével a nyugati országok haditengerészei járőröztek a térségben. Ugyanakkor Irán sem kívánt elmaradni az erődemonstrációtól: közös hadgyakorlatot tartottak 2015-ben az

iráni és a baráti pakisztáni haditengerészet egységei (köztük tengeralattjáró) a Hormuzi-szoros keleti részén, a Perzsa (Arab)-öböl partján lévő iráni Bandar-Abbász kikötő térségében.

Irán nem titkoltan részt vesz a síita iraki kormány támogatójaként az Iszlám Állam elleni háborúban Irakban, emellett maximális segítséget nyújt a Hezbollahnak, valamint a Jemenben harcoló síita húsz felkelőknek.

Fontos pont a történésekben az is, hogy a Bagdadban létrehozott és működő hírszerző központban az orosz, a szír és iraki specialistákon kívül iráni szakértők is jelen vannak. Irán a nukleáris ügy lecsitulása mellett látszólag a régió békéjére is törekszik, de tény, hogy a nagyhatalmi ambíciói szembeállítják a szunnita nagyhatalom Szaúd-Arábiával, s nem szűnik meg egy pillanatra sem életbe vágó szembenállásuk Izraellel.

IRAK

Hogyan sikerült a 2015-ös év az iraki kormányzati erők számára az Iszlám Állam elleni háborúban, miért maradt el a moszuli döntő offenzíva? Milyen szerepet játszottak a kurd pesmergák Észak-Irak megvédésében a dzsihadista terrorszervezettel szemben, kire számíthattak és kitől tarthattak? Mit tudott felmutatni a Sean MacFarland altábornagy parancsnokolta CJTF–OIR nemzetközi koalíciós erő 2015 folyamán, és milyen stratégiai küldetést kell teljesíteniük 2016-ban az Iszlám Állam elleni harcban?

2015 csak részsikereket hozott az amerikai vezetésű koalíciós erők számára Irakban az Iszlám Állam nevű dzsihadista terrorszervezet elleni háborúban. Az Iszlám Állam 2014-ben Irak területének mintegy 35%-át ellenőrizte, a szükséges pénzügyi fedezetet biztosító legfontosabb kőolajmezőkkel és -feldolgozókkal együtt. 2015-ben az Iszlám Állam változó sikerrel ellenőrizte az előzőekben elfoglalt iraki területeit, ám továbbra is az övé volt Irak második legnagyobb városa, Moszul (az Iszlám Állam iraki fellegvára, fővárosa), míg változó pozíciókat tudott tartani a szunnita területen lévő Fallúdza és Ramádi városokban.

2015-ben az amerikai és a bagdadi kormányzat kezdeményezésére – az utóbbi felkérésére – az Országgyűlés vonatkozó határozata alapján Magyarország is csatlakozott az Iszlám Állam dzsihadista szervezet ellen indított amerikai vezetésű terrorellenes koalíciós erökhöz. Az amerikai vezetésű Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Kötelék a „Belső elhatározás” hadművelet (CJTF–OIR¹⁸) keretében az észak-iraki Erbil (Irbil) kurd város mellett kialakított kiképzőbázison képezi ki a kurd önvédelmi erő, a pesmerga harcosait, s ennek biztosításában vesz részt a közel 130 fős magyar katonai kötelék, az egyéni törzsbeosztásban szolgálókkal együtt.

Az Iszlám Állam terrorszervezet 2015 végére jelentős területeket veszített el Irakban (és Szíriában is) az általa uralt régiókból, részben az iraki fegyveres erők, de inkább az iráni támogatású síita milíciák és az Amerikai Egyesült Államok légi támogatását élvező kurd pesmerga harcosok előrenyomulása okán.

A háborút vívó feleket azonban egyaránt súlyosan érintette a nemzetközi olajkrízis, csak most nem az árak emelkedése miatt: az olaj világgpiaci árának esése következtében nemcsak az Iszlám Állam bevételei, hanem például a kurdok pénzügyi háttere is legyengült. Így érthető volt 2015-ben az az észak-iraki kurd kérés az Amerikai Egyesült Államok felé, hogy a háború költségeihez a pesmerga harcosok bérének átvállalásával (erre volt már példa az iraki katonák járandóságainak átvállalásakor az iraki missziós időszakomban 2003–2004-ben), továbbá

¹⁸ Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve.

az észak-iraki Kurdisztán területén tartózkodó közel kétfélmillió menekült ellátásának finanszírozásával segítse elő az Iszlám Állam elleni fellépés sikerét Irakban. 2016-ban vélhetően tovább folytatódik az anyagi támogatás kérése, hiszen változatlanul alacsony szinten van a világpiacon az olajár, s változatlanul szüksége van a koalíciós erőknek a kurd pesmergák részvételére az Iszlám Állam elleni háborúban. Ezért – a megkezdődött elnökválasztási csatározások miatti elfoglaltság ellenére – az Amerikai Egyesült Államok valószínűleg folytatni fogja a kurdok finanszírozási (mintegy 1,5 milliárd USD/év értékű) támogatását is.¹⁹

Sajnálatos módon a 2016 februárjában élesre állított amerikai elnökválasztási kampány (s a Pentagon által a hadszíntéri parancsnokok részvételével szervezett médiarendezvények) során is foglalkoztak a jelöltek az Iszlám Állam dzsihadista terrorszervezet ellen Irakban zajló háború hatékonyságának a minősítésével. Bár ne tették volna... A nyilvánosan elhangzott, s a CNN-nek köszönhetően azonnal globálisan hozzáférhetővé vált nyilatkozatok, javaslatok – mint pl. a szőnyegbombázás alkalmazása az Iszlám Állam által elfoglalt településeken – csak olaj a tűzre, hiszen ez az érintett civil lakosság nyílt gyilkolását jelentené. Nem volt véletlen az Irakban állomásozó amerikai és koalíciós erők főparancsnokának, Sean MacFarland tábornoknak²⁰ a 2016. február 2-án tett (példamutató) nyilatkozata arról, hogy „az Iszlám Állam állásainak szőnyegbombázása nem fér össze az amerikaiak értékrendjével; [...] az Egyesült Államokat kötik a háborús konfliktusokban érvényes törvények”.²¹

Az továbbra is tény Irakban, hogy a síita kormányfőnek és csapatának sokkal nagyobb érzékenységet kell mutatnia az iraki lakosság szunnita vallású hányadának sorsa iránt is, melyet elődei az elmúlt 10 évben oly súlyosan elhanyagoltak. Az iraki hadsereg gyengeségein a 28 nemzetből álló, amerikai vezetésű koalíció igyekszik hatékonyan segíteni, de az országban még mindig jelentős a korrupció, továbbá a síita vs. szunnita, arab vs. kurd szembenállások nem könnyítik meg törekvéseiket.

Az Irakban 2014 augusztusa, Szíriában pedig 2014 szeptembere óta az Iszlám Állam ellen végrehajtott légitámadások száma 2016. január végére elérte a 10 ezret (2/3-a Irakban). A légitámadásoknak is köszönhetően 2015-ben sikerült megakadályozni, hogy az iszlamista erők betörjenek Bagdadba és az Iszlám Állam teljesen bekebelezze Irakot. Azon túl, hogy az Iszlám Állam erői 2015 nyarán elfoglalták Ramádit (Szíriában pedig Palmyrát), a dzsihadista szervezet újabb területek felett nem tudta átvenni az ellenőrzést. Ha ehhez hozzáteszük az oroszok szíriai légitámadásainak 2015. szeptemberi beindítását – aminek eredményeként többek között az Iszlám Állam közel 8500 olajtankeréből 6000 darabot megsemmisítettek, így határozottan csökkentve a terrorszervezet bevételi lehetőségeit is –, akkor érezkelhetjük, hogy a nemzetközi erők jelentős sikereket értek el az Iszlám Állam háttérországának a destabilizálásában is. A koalíciós erők az elmúlt fél évben végrehajtották 17 500 iraki katona és 2000 iraki rendőr kiképzését, s 2016 tavaszán újabb 3000 katona és rendőr kiképzése várható. Mindezzel együtt – s realisan értékelve, nem pedig alulbecsülve a mindenkori ellenség képességeit, lehetőségeit és tartalékait is – prognosztizálható: a stratégiai fontosságú két

¹⁹ <http://www.honvedelem.hu/cikk/55390> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 02.)

²⁰ A nagy tapasztalatú katona, stratégia 2003–2004-ben Irakban, az amerikai vezetésű „Iraki Szabadság” hadművelet főparancsnokságán hadműveleti főtisztként, három évvel később a nyugat-iraki Ramadiban hadosztályparancsnok-helyettesként, 2012-ben Afganisztánban az ISAF-ban hadtestparancsnok-helyettesként szolgált, majd már mint az amerikai szárazföldi haderő 3. hadtestének (Fort Hood) parancsnokát, altábornagy rendfokozattal választották ki az Iszlám Állam elleni iraki koalíciós erők főparancsnokának. (Aki jelen írás szerzőjének a missziós katonatársa volt 2003–2004-ben.)

²¹ <http://www.honvedelem.hu/cikk/55412> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 03.)

nagyváros, Moszul (úgy is, mint az Iszlám Állam iraki fővárosa) és Rakka (a szír fővárosa) tervezett felszabadítására, azaz az Iszlám Államtól történő elvételére a 2015 tavaszára beharangozott felelőtlen iraki vállalások helyett vélhetően a 2016. végi, vagy még inkább a 2017. évi hadműveletek eredményeként számíthatunk.

SZÍRIA

Hogyan értékelhetőek a 2015-ös év szíriai eseményei, különös tekintettel az amerikai vezetésű koalíciós erők 2014 júniusa óta zajló, az Iszlám Állam és a terrorizmus elleni nemzetközi hadműveleteire Irakban, majd Szíriában? Milyen változást eredményezett Oroszország 2015. őszi belépése a szíriai többtényezős háborúba? Milyen szerepet játszott Izrael a szír kormányzat ellenzékének akaratlan segítségével a damaszkuszi akcióival? Milyen nemzeti érdekvédelemért végzett Törökország a Szíriában (és persze Irakban) élő kurdokkal szemben, s egyidejűleg milyen stratégiai hasznot húzott a tömeges „szír” menekültválság kapcsán az európai és az európai uniós tehetetlenségből?

A 2015-ös év kaotikus szíriai és néha nehezen is követhető, értelmezhető eseményeinek (például az Iszlám Állam nevű terrorszervezet elleni koalícióban partnerekként tevékenykedő Oroszország harci repülőgépeinek 2015 novemberében történt lelövése egy török harci repülőgép által) reális értékeléséhez, megértéséhez rövid történeti visszatekintést kell tennünk a jelenleg polgárháborúban lévő ország, a közel-keleti régió, valamint a nagyhatalmak vonatkozásában.

A Szíriai Arab Köztársaság (al-Dzsumhúrija al-Arabijja asz-Szúriyya) muszlim arab állam, jelentős keresztény vallási, valamint kurd, örmény, türkmén, illetve asszír nemzeti kisebbségekkel. 1920-tól francia igazgatás alatt állt, 1946-tól független szíriai arab állam. 1970-ben az alavita Háfez el-Aszad (a korábbi védelmi miniszter), a jelenlegi szíriai elnök apja meghirdette az országban a „javító mozgalmat”. Az 1972-től 1977-ig terjedő időszakban Szíria Egyiptommal és Líbiával alkotta az Arab Köztársaságok Szövetségét. 1973-ban Aszad részt vett a „felszabadító” jom kippuri háborúban Egyiptom oldalán. 1976–2005 között Szíria csapatokat állomásoztatott a polgárháborús Libanon területén. 1982-ben Háfez el-Aszad elnök leverte a hatalmának megdöntésére indított felkelést. 1991-ben az Amerikai Egyesült Államok szövetségeseiként részt vett az Irak ellen indított öbölháborúban. 2000-ben Háfez el-Aszad elnök elhunyt, majd kisebbik fia, Bassár (akinek fivére gyanús balesetben vesztette életét) került hatalomra. Bassár el-Aszad elnök londoni orvosi diplomával s egy londoni születésű, szunnita vallású feleséggel, a britek által „Sivatagi Rózsá”-nak becézett Aszmával büszkélkedhet. A közel 300 ezer fős aktív és 350 ezer fős tartalékos állományú szír hadsereg sorozásos haderő (30 hónapos behívásos szolgálattal). A szír hadsereg elmúlt tíz évben realizált legfontosabb beszerzései között található az orosz 3K55 Basztyion (SSC–5 Stooge) mobil partvédelmi rakétarendszer (Tartúsz szíriai kikötőben orosz flottabázis található), valamint a pilóta nélküli repülőeszközök vezérlésének átvételére is képes – és Iránban már bizonyított – Kvant 1L222 Avtobaza radarkomplexum.

Szíriában a polgárháborún és a 2014 óta az ország jelentős hányadát ellenőrző Iszlám Állam dzsihadista szervezettel vívott véres küzdelmen túl nagyhatalmi érdekek mentén zajló háború is zajlik, vallási színezetű konfliktussal az iszlám szunnita blokk (Törökország, Szaúd-Arábia, Katar – az Amerikai Egyesült Államok támogatásával) és a síita blokk (a perzsa Irán, az arab Irak déli része, Szíria nyugati fele, Libanon [az ún. síita félhold] – Oroszország támogatásával) között, száznál is több szélsőséges milíciával, terrorista szervezetek harcosaival, több százezer áldozattal, többmilliónyi menekülttel, egymást is támadó ellenzékkel.

Barack Obama elnök még 2013 júniusában hatalmazta fel a CIA-t a szíriai kormányellenes felkelők kiképzésére és felfegyverzésére, miután a Hezbollah libanoni síita szervezet Bassár el-Aszad elnök oldalán bekapcsolódott a szíriai polgárháborúba.

2015-re az Amerikai Egyesült Államok vezetése számára is világossá vált, hogy az Amerikai Egyesült Államok által felfegyverzett kormányellenes csoportok többsége tulajdonképpen terrorszervezet, szoros kapcsolatokkal az arab-félszigeti al-Kaidával vagy éppen magával az Iszlám Állam terrorszervezettel. Ez a felismerés meglehetősen nagy döbbenetet váltott ki az amerikai vezetéskből és a szövetségeseiből egyaránt, s a súlyosan elhibázott döntésből fakadó tehetetlenségnek volt a következménye az, hogy az Amerikai Egyesült Államok „beengedte” vagy inkább egyenesen felkérte Oroszországot az Iszlám Állam elleni szíriai küzdelemben történő részvételre.

Az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei azt talán kevésbé mérlegelték 2015 nyarán, hogy egy ilyen meghívás esetén Oroszország nem az Iszlám Állam terrorszervezetet tekinti Szíriában az 1. számú célpontjának, hanem az oroszok helyi fő szövetségese, a Bassár el-Aszad vezette szíriai kormány hatalmának a helyreállítását veszélyeztető ellenzéki csoportok megsemmisítésére helyezi a hangsúlyt. A légitársaságokról közzétett információkból arra lehet következtetni, hogy az orosz légierő 10:2 arányban hajt végre bevetéseket Aszad ellenzéke, illetve az Iszlám Állam szíriai bázisai viszonylatában. Az már a történelem fintora, hogy koalíciós partnerek között szokatlan lépésre került sor Szíria légterében 2015. november 24-én, amikor is Törökország légereje lelőtte az Iszlám Állam ellen meghirdetett küzdelemben a törökökkel egyazon koalícióban lévő Oroszország egyik Szu–24-es vadászbombázóját. Tovább fokozta a nagyon kritikussá vált török–orosz viszony elmérgesedését az a tény, hogy az Oroszország elleni terrorakciókban az elmúlt két évtizedben Csecsenföldön török gerillák is harcoltak, s egyikük, a Szürke Farkasok nevű szélsőjobboldali csoport vezetője (Allarlan Celik) vállalta magára a Sínai-félszigeten 2015. október 31-én lezuhant orosz utasszállító repülőgép elleni robbantásos akció megszervezését, továbbá a lelőtt Szu–24-es katapultált pilótájának az agyonlövését is.

A regionális és a globális biztonsági helyzetre is kihatással lévő szíriai válság rendezése érdekében tartották meg a sokadik Szíria-konferenciát 2016 februárjában ismét Genfben (a megelőzőt 2015 telén Rijádban hívta össze az Amerikai Egyesült Államok, Törökország és Szaúd-Arábia, persze Aszad meghatalmazottai nélkül, tisztán szunnita csoportok képviselőit invitálva az összejövetelre), kevés kézzelfogható sikerrel kecsegtetve. Már az is egy előrevívő állapotot tükrözött, hogy a szír kormányellenes erők nem támasztottak előfeltételeket a szír kormányképviselők jelenlétével kapcsolatban a konferencián.

Mindeközben folytatódik a NATO/Törökország–Oroszország-vita egy újabb légtérsértésről, mert Törökország egy 2016. január 30-ai közleményben ismét azzal vádolta meg az orosz légierőt, hogy egy vadászbombázója Szíria felől behatolt a török légtérbe. Az orosz védelmi minisztérium persze azonnal és ezúttal is – akárcsak a végzetessé vált 2015. november 24-i géplelés eseténél – cáfolta, hogy orosz katonai repülőgép megsértette volna Törökország és egyúttal a NATO légtérét. De azért figyelmeztető a helyzet: a szír Latakia város mellett az orosz haderő egy Sz–400 típusú légvédelmi rakétakomplexumot működtet, s egy, a hatótávolságában orosz repülőgépek ellen akciózó török (így NATO-) repülőgép vélhetően azonnal éles célponttá válhat, kirobbantva egy konkrét katonai konfliktust, esetleg korlátozott háborút a NATO és Oroszország között, amely ma még beláthatatlan következményekkel járhatna!

ÉSZAK- ÉS KÖZÉP-AFRIKA

Miként jellemezhetőek a 2015-ös folyamatok Egyiptomban, Líbiában, Szomáliában, Maliban, Kongóban, Nigériában, a Közép-afrikai Köztársaságban? Lehet-e biztosan előre jelezni ezekben az országokban bármit is, s melyek a fő kockázati tényezők Afrikában 2016-ra és a közeli évekre, különös tekintettel és súllyal az Iszlám Állam határozott megjelenésére Líbiában, valamint a kontinensről induló migránsok százezreire, millióira?

Az emberré válás Afrika területén kezdődött meg 6–7 millió évvel ezelőtt. Mára viszont elfogadhatatlanná és tarthatatlanná vált a sanyarú sorsú, évszázadokon át kizsákmányolt, ma újragyarmatosított kontinens egymilliárd főt is meghaladó lakossága többségének az életminősége.

Az 54 független államot, további négy ún. függő területet, két nem elismert *de facto* államot, egy bizonytalan státusú területet is magáénak tudó Afrika igazi politikai sokszínűséggel jellemezhető. A Föld 2. legnépesebb és 3. legnagyobb kontinense rendkívül gazdag ugyan folyókban és tavakban, de a megélhetési lehetőségeket jelentősen rontja az a tény, hogy a megművelt területek aránya csak 6% (!), s a földművelés-állattenyésztés módszerei az évszázadok során alig változtak. A kontinens lakóinak fele kevesebb mint napi 1 dollárból él. Afrika területe ásványkincsekben gazdag, ugyanakkor az ásványkincseket feldolgozó nehézipar, továbbá a közlekedési infrastruktúra fejletlen.

2015-ben Afrika-szerte fokozódott a szegénység, a korrupció, a munkanélküliség, megnőtt a véres terrorcselekmények száma. A kontinensen rendkívüli mértékű az oktatás hiánya. Az ENSZ által 1990 óta indított több mint 40 békemisszió harmadára Afrikában került sor, sajnos jelentősebb sikerek nélkül.

Az afrikai hatékony konfliktusrendezést 2015-ben is hátráltatta az ENSZ BT lassú reagálása, az egyre durvább helyi konfliktusok, a nemzetközi közösség országainak érdektelensége vagy érdekellentéte, a súlyos logisztikai kihívások, esetenként a kéksisakos békefenntartók hírhedt „tettei”, mint például a 2015 nyarán napvilágra került információ, miszerint a békefenntartók szexuális bűncselekményeket követtek el a Közép-afrikai Köztársaságban.

Hol van már a 2011-es arab tavasz hurráoptimizmusa a közel-keleti és az észak-afrikai országok lakossága sorsának alakulásával kapcsolatban?! Amit akkor is látni és tudni lehetett: sem az adott országok akkor még ellenzékben lévő vezetői, sem a hatalomváltásokat annak idején támogató nagyhatalmak részéről nem készült „End-State Strategy”²² a hogyan továbbra, a diktátorok és támogatóinak elmozdítását követő időszakra.

Ez igaz volt 2015-ben a Kadhafi nélküli, megosztott és vezetetlen *Líbiára*, az al-Kaida fellegrárává változott, Szaleh elnök nélküli *Jemenre* (ahol a Szaúd-Arábia vezette szunnita koalíció 2015 során brutális légitámadásokat és szárazföldi akciókat hajtott végre, esetenként akaratlanul is karöltve az al-Kaida Arab-félszigeten működő szervezetével, a jemeni kormányerőkkel küzdő húsi síita lázadók ellen), vagy a Mubarak elnököt elmozdító Muszlim Testvériség vezette *Egyiptomra*, ahol rövid időn belül Murszi elnök is átélhette elmozdítását, letartóztatását, majd 2015-ben terrorizmussal gyanúsítását és a semmi jóval nem biztató bírósági tárgyalását. Egyiptomban történelmi léptékű átrendeződés történt 2013-ban, de ez sem segítette a jelentősen növekvő munkanélküliség problémájával, az egyre aktívabb szélsőségesekkel vívott harccal elfoglalt egyiptomi vezetésnek – az ország jelenleg is vál-

²² Az a kidolgozott, elfogadott stratégiai elgondolás (terv), amelynek tartalmaznia kell az adott művelet befejezése kapcsán az adott műveleti területről történő kivonulás feltételrendszerét.

ságban van. Csökkentik az országba látogató turisták számát az olyan események, mint az orosz turistákat az egyiptomi híres üdülővárosból hazaszállító repülőgép 2015. októberi felrobbantása, pedig a turizmus az ország egyik fő bevételi forrása.

Maliban (ahol a 2012-es év a tuaregek akcióiról, az iszlám saría jogrendszer bevezetésének tervéről, a puccsoló katonákról, majd az ENSZ BT vonatkozó határozatának megvalósításáról szólt, majd 2013 elején a francia intervenciók végrehajtották háromhetes villámháborújukat légicsapásokkal, szárazföldi műveletekkel s azt követő újabb légicsapásokkal) 2015-ben a kormánynak még mindig jelentős nemzetközi segítségre volt szüksége a szélsőségesekkel vívott sikeres harchoz. 2013 óta folyamatban van Maliban az EU Kiképző Missziója is, az EUTM Mali.²³

Szomália válságával kapcsolatosan az újabb londoni nemzetközi konferencia sem hozott áttörést, az Afrika szarván tevékenykedő al-Sabab terrorszervezet a régióban található menekülttáboroknak szánt segélyszállítmányokat is háborítatlanul dézsmálta 2015-ben. Az Európai Unió Szomáliai Kiképző Missziója, az EUTM Somalia²⁴ – amely a 2010–2013 közötti időszakban biztonsági megfontolásból még Ugandában működött – 2015-ben már jelentős létszámú szomáliai biztonsági erő kiképzését segítette elő, bár annak hatékonysága nem mutatkozott meg az Iszlám Államnak 2015-ben hűségesküt tett al-Sabab elleni küzdelemben. Javulás mutatkozott ugyanakkor 2015 folyamán a Szomália partjainál tevékenykedő kalózok elleni tevékenységben, az EU és a NATO tengerészeti műveleteinek és a határozottabb hadművelési felhatalmazásoknak köszönhetően. Ennek és a földközi-tengeri ellenőrizhetetlen migránsáradat megfékezési szándékának is volt betudható 2015-ben az EU azon döntése, hogy megosztották az EU haditengerészeti erőit, s létrehozták az EUNAVFOR MED Sophia műveletben részt vevő haditengerészeti csoportosítást.

Sajnálatos tény ugyanakkor, hogy a nemzetközi közösségnek 2015-ben sem sikerült tényleges eredményt elérnie az Afrikában mind gyakrabban előforduló véres terrorcselekményekért felelős, már hosszabb ideje, akár több évtizede létező alábbi terrorszervezetek ellen:

- a már említett al-Sabab (az „Ifjak”) az Afrika szarva régióban;
- az Uganda vonzáskörzetében tevékenykedő, s Joseph Kony által vezetett Úr Ellenállási Hadserege;
- a Nigériában civileket gyilkoló Boko Haram;
- a Magreb-térségben akciózó AQIM (al-Kaida a Magrebben).

Az Afrika-szerte jelentkező véres konfliktusok hátterében legtöbbször az élettérháborúk okai találhatók, mely kockázati tényezők 2016-ban is meghatározóak lesznek:

- a legelők használatával kapcsolatosan kialakult, majd elfajuló véres viták, a további fokozódó sivatagosodás, élettérszűkülés;
- a klasszikus pásztorkodó és földművelő népcsoportok egyre gyakoribb összecsapásai;
- a vízmegosztással kapcsolatos kérdések, például a Kék-Nílusért, illetve az iható víz csökkenése (lásd a Csád-tó alföldjének szomorú állapotát 2015-ben);
- fokozódó szegénység, alumulthatatlan életfeltételek;
- gyakori egészségügyi járványok, válságok.

E tényezőkhöz kapcsolható még az afrikai országok döntő hányadára is jellemző korrupt vezetés, valamint az ezen a földrészén is jól jövedelmező ember-, emberiszerv-, fegyver-, drog-, gyógyszer- és élelmiszer-csempészet, továbbá a 2016-ban sem szűnő járványok.

²³ European Union Training Mission in Mali.

²⁴ European Union Training Mission in Somalia.

A BALKÁN

Mit jeleztek a 2015-ben Balkán-szerte kirobbant konfliktusok? Hogyan jellemezhető a jelenlegi helyzet? Várható-e változás 2016-ban? Milyen szerep jut Magyarország nemzeti érdekei balkáni érvényesítésében a Magyar Honvédségnek?

A Balkán biztonságpolitikai minősítését 2015-ben olyan tényezők befolyásolták, mint a schengeni határok kitolásának elmaradása Románia és Bulgária²⁵ vonatkozásában, újabb incidensek Koszovóban, a továbbra sem egységes vezetésű Bosznia-Hercegovina működési zavarai, az EU-válság miatti tőkeberuházások csökkenése és a félbehagyott beruházások nagy száma a régióban, Kína befektetői térnyerése a térségben, a menekültek számának sokszorozódása a régió határain, nyugat felé igyekezve.

Az Európai Unió által vezetett, folyamatban lévő Althea műveletben Magyarország jelenléte meghatározó volt 2015-ben is, s várhatóan – a migrációs válság okán – 2016-ban erősödni fog a missziós hozzáadott értékünk *Bosznia-Hercegovinában*. Függetlenül attól, hogy a nemzetközi felmérések elemzése szerint az ország lakosságának többsége mára már hisz (vagy hinni szeretne) a szerbek, a horvátok és a bosnyákok békés egymás mellett élésében, kétségek merülhetnek fel ennek megvalósulását illetően. Bosznia-Hercegovina történelmét, konfliktusainak mozgatórugóját elemezve úgy ítéltethető meg, hogy a nemzetközi felügyelet nélkül, továbbá a még mindig nélkülözhetetlen nemzetközi pénzügyi, gazdasági támogatás hiányában az ország viszonylag gyorsan visszatérhet a konfliktusokhoz, a válsághoz, az erőszakot sem nélkülöző etnikai nézeteltérésekhez.

Az MH EUFOR Kontingens tizenhetedik váltása 2016 januárjában tért haza Szarajevóból. A hazaérkezők köszöntésére 2016. február 1-jén Szentesen rendezett visszafogadó ünnepségen a Magyarországot közelről érintő régió békéje vagy inkább kiújuló válsága kapcsán a következő fontos értékelés hangzott el a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság szárazföldi haderőnem főnökétől: „Magyarország szempontjából a Balkán békéjének garantálása elsőrangú és elsőrendű biztonságpolitikai feladat. Fenn kell tartanunk a rendet a térségben, saját hazánk védelme érdekében naprakész információkkal kell rendelkezniünk az ott történekről. Nagyot változott a világ az Önök szolgálati ideje alatt. A meglévő etnikai feszültségek mellett a korábban sosem tapasztalt migránsáradat váratlan biztonsági kihívást jelent a szomszédjainknak, hazánknak és Európának egyaránt. Hiszen a most hazatért kontingens szolgálati ideje alatt hajtották végre azt a párizsi terrortámadást, amelyben a gyilkosok Bosznia-Hercegovinából származó fegyvereket használtak. Az Önök szolgálati ideje alatt egy vallási fanatikus megölt egy szerb és egy bosnyák nemzetiségű katonát, s bizonyított tény az is, hogy a térségben megjelentek a szélsőséges iszlám elemek...”²⁶ – jelentette ki dr. Böröndi Gábor dandártábornok, külön szólva a balkáni béke megóvásának jelentőségéről.

Ugyanakkor, mint minden misszióban, a közeljövőben a bosznia-hercegovinai EUFOR számára is elérkezik az erők csökkentésének ideje, illetve az erők megosztása a műveleti területen lévőkre, valamint a műveleti területen kívüli, részben az egységes balkáni hadszíntér számára fenntartott tartalék erőkre.

A Magyar Honvédség vonatkozásában ez jelentheti egy bevetési századnak és valamely speciális képességnek a műveleti területen tartását (pl. egy tűzszerészcsoport), illetve külön-

²⁵ A magyar kormányfő 2016. januári szófiai látogatásakor a bolgár miniszterelnök ennek a sajnálatos ténynek a fontosságát emelte ki mint akadályozó tényezőt a migránsáradat visszaszorításában.

²⁶ <http://www.honvedelem.hu/cikk/55405> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 02.)

böző tartalékerőkben való részvételt a műveleti területen kívül (az ORF²⁷ Műveleti tartalék erőkben, az IRF²⁸ Köztes tartalék erőkben, a KFOR TACRES²⁹-ben, azaz a KFOR harcászati tartalék erőkben, esetleg a NATO SRF³⁰ Stratégiai tartalék erőkben).

A *Koszovóban* 1999-től tevékenykedő ENSZ-mandátumú, NATO vezetésű KFOR-erőkben a Magyar Honvédség a kezdetektől részt vesz. 2015-ben is folytattuk a szemben álló felek közötti viszálykodás eldurvulásának megakadályozását célzó stabilizációs műveletek végzését. 2016-ban is a nemzetközi közösség tagjainak a tartós megbékélés és az élhető körülmények megteremtése, fenntartása terén lesz tennivalójuk az önállóságot még messze el nem érő Koszovóban. Ennek megfelelően a Magyar Honvédség KFOR-erőkben való részvétele meghatározó, jelenleg a legnagyobb létszámú missziós kontingenssel Koszovóban veszünk részt. 2016 januárjában a Magyar Honvédség KFOR Kontingens (a Keleti Többnemzeti Harccsoport, az MNBG-E³¹ alárendeltségébe tartozó magyar manőverszázad katonáival; a portugál–magyar KFOR Harcászati Tartalék Zászlóalj katonáival) tizenharmadik váltásának külszolgálata fejeződött be.

Valószínűsíthetően nagy szükség lesz 2016-ban is a KFOR-erők koszovói kormányerőket támogató jelenlétére, figyelembe véve az egyre erősödő szélsőséges iszlamista jelenlétet a 95%-ban iszlám vallású lakossággal bíró Koszovóban. 2014–2015-ben (hasonlóan Bosznia-Hercegovinához) Koszovóban is megjelentek az Iszlám Állam számára toborzók, több százan pedig részt is vettek a szíriai és/vagy az iraki harcokban. S az új év is újabb konfliktussal kezdődött: 2016. január 30-án négy albán fegyveres iszlamistát, az eddigi vizsgálatok alapján a vahabita mozgalom tagjait fogták el (gépjárműükben fegyvereket és iszlamista szakirodalmat találtak) a koszovói Visoki Decani ortodox keresztény kolostor előtt a koszovói rendőrség és a NATO-vezetésű KFOR-erők tagjai. Az incidensnél nyilvánvalóan súlyosabb eset hátterét az adja meg, ha tudjuk, hogy Koszovó Szerbiától történő 2008-as elszakadása előtt a térségében sok szerb élt, s maga az ortodox kolostor a szerbek egyik fontos zarándokhelye.

A Közel-Keleten, Ázsián és Afrikán kívül tehát itt, a közelünkben is folytatódnak a vallási indíttatású vagy inkább vallásra hivatkozó konfliktusok.

„Az okok feltárása világossá teszi, hogy ezek a háborúk semmiképpen sem csupán vallásháborúk, holott némely esetben a küzdők motivációjában, félrevezetően, vallási színezet is látszik” – foglalta össze a vallási indítékokra történő hivatkozással kirobbantott háborúkkal kapcsolatos gondolatait Bíró László tábori püspök, a HM Katolikus Tábori Püspökség vezetője.³²

UKRAJNA

Ukrajna: nagyhatalmi érdekek ütközőzónája (2013–2014) vagy mára már egy kevésbé „érdekes”, de még mindig háborúzó válságország?

2015-ben érezhetően csökkent a nemzetközi közösség figyelve és érdeklődése az ukrainjai háború és az országban fennálló más konfliktusok iránt. Ennek okai között feltétlen felsorolható:

²⁷ Operational Reserve Forces.

²⁸ Intermediate Reserve Forces.

²⁹ NATO KFOR (Koszovói erők) Tactical Reserve.

³⁰ NATO Strategic Reserve Forces.

³¹ Multinational Battle Group-East.

³² Isaszegi János: A 21. század élettérháborúi a földért, a vízért, az élelemért, a ... létezésért! Gondolat Kiadó, Budapest, 2015, 328.

- Oroszország kényszerű meghívása a Nyugat által az Iszlám Állam elleni szíriai hadműveletekbe, amely okból enyhülni látszott tavaly is az Amerikai Egyesült Államok, a NATO és az EU viszonya Oroszországgal;
- megszülettek a döntések a NATO, pontosabban az Amerikai Egyesült Államok erőinek Kelet-Közép-Európában történő jelenlétével és megerősítésével kapcsolatban;
- megszülettek azok az EU-szankciók, amelyek több évre biztosították egyes európai nagyhatalmak részére a gazdasági hasznot, míg az ügy által piacot veszített más európai országok érdekvényesítési és tiltakozási képessége gyengének mutatkozott;
- az EBESZ jelenléte Ukrajnában folyamatos (szomorú csak az, hogy a keleti határvidékig a mai napig sem juthattak el), így tulajdonképpen kapnak is meg nem is a nemzetközi közösség országai tájékoztatást arról, mi is folyik az országban...;
- Porosenko ukrán elnök és Jacenyuk miniszterelnök érdekeltségi körei (köztük a volt grúz elnök Szaakasvili, aki mára már az Odessza régió grúz–ukrán kettős állampolgárságú vezetője, az ukrán parlament tagja, az Amerikai Egyesült Államok fő támogatója és érdekeinek közvetítője) az elmúlt másfél évben leosztották a hatalom és a pénz érdekületeit, a sanyarú sorban élő nyugdíjasok és közszolgák hangja nem hallatszik el még Kijevig sem;
- a krími annektálásról egyre kevesebb szó esik az országon belül is;
- a Kelet-Ukrajnában zajló, szakadárokkal vívott háború iránt is lanyhult az érdeklődés, a határon túlról érkező zsoldosok integrálása az ukrán haderőbe pedig nyílt nemzetközi ellenérzéseket váltott ki;
- az Amerikai Egyesült Államokban megkezdődtek az elnökválasztással kapcsolatos események, ilyenkor viszont sem a demokratáknak, sem pedig a republikánusoknak nincs igazán idejük másokkal foglalkozni;
- megszülettek Kijevben azok a kormányzati döntések, amelyek alapján az IMF-től felvett drága hitelekből az Amerikai Egyesült Államoktól vásárolnak fegyvereket;
- Ukrajna 2015-ben jelentős pénzügyi támogatást kapott Németországtól (700 millió eurót), Angela Merkel kancellár pedig hasonló támogatásról biztosította Porosenko ukrán elnököt a 2016. február 1-jei találkozójukon (kérdés persze, hogy a kancellár asszony a menekültválság németországi belpolitikai viharai okán 2016-ban lesz-e végig abban a pozícióban, hogy ígéretét betarthassa...).

Tény, hogy a kelet-ukrajnai konfliktus valamennyi résztvevőjének előnyös lenne a békés rendezésről szóló minszki megállapodások végrehajtása, ami azonban továbbra is várat magára. A tartós fegyvernyugvást sem sikerült biztosítani a válságövezetben (lásd a háborúzó felek napi elhelyezkedését, hadfelszerelésüket is bemutató műveleti térképet).

Továbbra sincsenek meg az alapfeltételek a szláv testvérválság békefolyamata politikai szakaszának elindításához. Bár a fehérorosz fővárosban, Minszkben 2015 februárjában Ukrajna, Oroszország és az oroszbarát szakadárok képviselői által német–francia közvetítéssel kötött megállapodások betartása valamennyi félnek hasznos lenne, de jelenleg nem látni a kompromisszumkészséget egyik háborúzó fél részéről sem. Ez viszont gátolja az Oroszország elleni európai uniós szankciók feloldásának lehetőségét, az Iszlám Állam elleni koalícióban történő orosz részvétel ellenére is.

A kelet-ukrajnai fegyveres konfliktus 2014-ben tört ki az ukrán haderő és az oroszbarát szakadárok között. A harcok sújtotta területen a hivatalos adatok szerint több ezer ember (Porosenko ukrán elnök 2016. január 29-i bejelentése szerint a civilek mellett eddig 2269 ukrán katona) veszítette életét. Kijev és a Nyugat azzal vádolják Moszkvát, hogy a

Ukrajna keleti régiójának hadműveleti helyzete

Forrás: *Ukrajna budapesti nagykövetségének védelmi attaséhivatala*

Krím félsziget 2014. márciusi annektálása után katonákat vezényelt Kelet-Ukrajnába, az orosz kormány azonban ezt következetesen tagadja.

Az ukrán hadsereg megújodása folyamatban van. Szükség is van erre, hiszen Ukrajna függetlenségének 1991-ben történt elnyerése óta, különösen az első 20 évben, a mindenkori ukrán vezetés nem igazán fordított jelentős összegeket a haderő szinten tartására, még kevésbé a fejlesztésére. A rendszeresen közzétett számadatok alapján az ukrán hadsereg akár Európa egyik legütőképesebb hadereje is lehet(ne), de tudjuk jól, hogy a valós képességek és alkalmazások kiépítéséhez nemcsak sok pénz, hanem idő is szükségeltetik. Ismerjük a félvezető statisztikát, a pusztá számsorokból kiinduló elemzéseket, majd elkövetkezik az igazság pillanata, amikor el kell indítani egy-egy harceszközt, haditechnikát.

Az ukrán hadsereg aktív részvétele az amerikai vezetésű iraki műveletben (2003–2006) sem elegendő bizonyíték és indok az utóbbi időben ukrán magas vezetői szinten megnyilvánuló hivalkodásra („Európa egyik legerősebb hadereje az ukrán”). Emlékeznünk kell – kegyelettel – az ukrán missziós bajtársak felkészületlenségéből és hadfelszerelési hiányosságából egyaránt adódott végzetes eseményekre. Az Amerikai Egyesült Államok Európában állomásozó haderejének segítsége és szaktanácsai segíthetik az ukrán haderőt a remélt céljaik mielőbbi elérésében, de a több évtizedes képességszakadékot nem könnyű maguk mögött hagyniuk, még így sem.

„2015 kemény év volt a nemzetközi politikában, és 2016 sem lesz egyszerű: a közelkeleti helyzet jóformán megoldhatatlannak tűnik, amit Európa most már a saját bőrén érez,

miközben az Egyesült Államok a saját ügyeivel foglalkozik, Oroszország pedig kényes sakkjátszmát űz” – nyilatkozta Tálás Péter biztonságpolitikai szakértő, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar dékánja, a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont vezetője a honvedelem.hu-nak, áttekintve a 2016-os év leginkább húsba vágó biztonságpolitikai kérdéseit.³³

(Az elemzés 2., befejező részét folyóiratunk 2016/3. számában közöljük.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bali József: *Előszó*. In: *A NATO és az Európai Unió szerepvállalása Afganisztánban*. GTTSZ–KÜM kiadvány, 2008, 3.
- Bremer, L. Paul: *My Year in Iraq. The Struggle to Build a Future of Hope*. Threshold Editions, New York, 2006.
- Guéhenno, Jean-Marie: *10 Conflicts to Watch in 2016*. Foreign Policy, 3. Jan. 2016.
- Horváth Gyula – Hajdú Zoltán (szerk.): *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országai-ban*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 2011, 231–246.
- Juhász József – Márkus László – Tálás Péter – Valki László: *Kinek a békéje? Háború és béke a volt Jugoszláviában*. Zrínyi Kiadó, 2003.
- Rostoványi Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat. Interpretációk összecsapása, avagy a kölcsönös fenyegetettség mítosza és valósága*. Corvina Kiadó, 2004, 103–105.
- Tálás Péter: *A 2016-os esztendő a Közel-Keletről szól*. <http://www.honvedelem.hu/cikk/54958>
- Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Publikon, 2012.
- Wagner Péter: „A bukott államiság” és Afganisztán. (Holtzer Lóránt emlékére). In: Márton Péter (szerk.): *Államok és államkudarcok a globalizálódó világban*. Teleki László Intézet, 2006, 344–361. <http://www.honvedelem.hu/cikk/55390>
- <http://www.honvedelem.hu/cikk/55405>
- <http://www.honvedelem.hu/cikk/55412>

³³ Tálás Péter: *A 2016-os esztendő a Közel-Keletről szól*. <http://www.honvedelem.hu/cikk/54958> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 07.)